

me érdekében.⁹ Ezt az álláspontot képviseli Zachár¹⁰ is, meglátása szerint az akkreditáció garanciát nyújt a felnőttképzést igénybe vevők számára a magasabb minőségi mutatókkal rendelkező képzőhelyekről. Egyetért ezzel Szüdi¹¹ is, meglátása szerint ahol a piacon ennyire sok szereplő van jelen, és a megrendelők közül egy, a legnagyobb, az állam kiemelkedik, az akkreditáció hozzájárul a megrendelést igénybe vevők védelméhez. A fogyasztóvédelem mellett fontos cél az ellenőrizhetőség, amely követelmény megvalósulása elsősorban a támogatások elosztásában jelenik meg. Az államnak a források felhasználását illető ellenőrzési igénye jelentős indoka volt az akkreditációs rendszer bevezetésének,¹² amit Bertalan¹³ (et al) is kifejti összefoglaló erejű munkájában. A források, támogatások alanyainak megszűrése mellett azért is hasznos ez a fajta hitelesítés, mert egy megbízható, akkreditált szervezet szolgáltatását a fogyasztók is szívesebben veszik igénybe. Szivi¹⁴ túlmege ezen, meglátása szerint a támogatáson, választáson túl a verseny éleződéséről is szó van. Az egyre növekvő verseny az oktatás területén is serkentőleg hat a piac minőségi elvárásaira, így egy adott szervezet egyre hatékonyabb módszereket működtet ahhoz, hogy versenyképesen működhessen, az akkreditáció így annak hivatalos elismerése, hogy egy szervezet felkészült bizonyos tevékenységek meghatározott feltételek szerinti elvégzésére. Ezzel akkreditációjának kezdeményezésével a képző intézmény garanciát vállal arra, hogy képzéseit a lehető legmagasabb színvonalon, az akkreditációs követelményeknek megfelelően végzi mind intézményi szinten, mind képzési program szinten.¹⁵ Mindez lényeges segítséget ad a felnőttképzés résztvevői és finanszírozói – az állami szervek (önkormányzatok, munkaügyi szervezetek), a gazdasági szervezetek, illetve az egyének – számára, hogy megalapozottan támogassák, illetve válasszák az intézményeket. Magunk részéről reméljük, több és több intézmény fog a jövőben a hitelesített intézmények egyre népesebb táborába tartozni, átláthatóbb, ellenőrizhetőbb, a fogyasztók érdekeit jobban figyelembe vevő képzéseket nyújtva így a tanulni vágyó felnőttek számára.

Miklósi Márta

Alapdiplomával a munka világába?

Felsőfokú alapképzésben (BA/BSc) résztvevő végzős hallgatók oktatással kapcsolatos és munkaerőpiaci attitűdjei

Jelen tanulmány egy 2008 decembere és 2009 januárja között a Pécsi Tudományegyetemen végzett kutatás eredményeit közli, a BA/BSc képzésben résztvevő végzős hallgatók mun-

9 Sum István (2002) A felnőttképzés minőségbiztosítása, különös tekintettel az intézményi akkreditációra. *Szakképzési Szemle*, No. 4. p. 354.

10 Zachár László (2004b) *Néhány szó az akkreditációról*. In: http://www.nfi.hu/index.php?m=akkreditacio&p=fat_nehany&menu=4

11 Szüdi János (2007) *Az oktatás nagy kézikönyve*. Budapest, Complex Kiadó. p. 576.

12 Szüdi i. m. p. 574–575.

13 Bertalan Tamás, Matolcsi Zsigmond & Szántó Zoltán (2006) *Intézmény-akkreditációs követelmények és*

14 Szivi József (2005) A szakértő és a minőség megítélése a felnőttképzésben. *Felnőttképzés*, No. 2–3. pp. 35–37.

15 Gurubi Flórián (2006) *A felnőttképzést folytató intézmények és programok akkreditációs eljárásának szabályai és dokumentációs feladatai*. In: <http://www.nfi.gov.hu/akkreditacio/vizsgaztat/3.doc> 2007. január 14. 10.30.6. p.

kaerőpiacra kapcsolatos attitűdjeire, elvárásaira, jövőbeni terveire fókuszálva. A kutatás kérdezőbiztos felvett kérdőíves vizsgálaton alapul.¹ A kérdőívek kitöltőinek a következő kritériumnak kellett megfelelniük: végzős alapszakos (BA/BSc). A válaszadók között minden olyan pécsi kar hallgatói reprezentálva voltak, amelyeken osztott képzés van, és amelyeken vannak már harmadik évfolyamos, végzős hallgatók. Tehát a bölcsész, a természettudományi, a műszaki, az egészségügyi, a közgazdaságtudományi karok, valamint a Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar (hallgatói révén) képviseli magát a mintában.

A PTE hallgatói közül a véletlen sétás módszerrel vettünk mintát, fix mintavételi helyeken. Összességében 188 Péccett tanuló egyetemista került a mintánkba és válaszolt a kérdőívemre (ez igen kis hányada a végzős alapszakosok sokaságának, kb. 6000-en vannak). A minta tehát nem reprezentálja a PTE hallgatóit, azonban úgy gondolom, arra alkalmasak az eredmények, hogy segítsenek a hallgatók attitűdjeivel kapcsolatos tendencia felvázolásában, tehát pilot-jellegűnek nevezhető a kutatás.

Feltételezésem szerint a diákok nem képesek felmérni, – kiváltképp nem felvételjük idején – hogy a munkaerőpiacnak milyen szükségletei vannak, milyen szakembereket keres. Még mindig a divatos szakokra jelentkeznek, pl. közgazdasági, jogi, melyek egyre inkább telítődnek, illetve az olyan szakokat részesítik előnyben, melynek elvégzése nem jelent nagy megterhelést számukra. Szakválasztásuk tehát nem vagy kevésbé tartalmaz racionális elemeket, nem igazán veszik figyelembe a munkaerőpiaci elvárásokat. Szinte kizárólag az érdeklődési területüknek megfelelően választják alapszakjukat. Véleményem szerint a hallgatók nagy többsége az egyetem berkein belül képzeli el jövőjét, tehát tovább kíván tanulni mester fokon a BA/BSc diploma megszerzése után, nem szándékozik kilépni a munkaerőpiacra. Feltételezem továbbá, hogy a jelenlegi képzési rendszer nem készíti fel a hallgatókat a munkába állásra, mivel nem felel meg a bolognai követelményeknek (gyakorlatorientált, képességeket és készségeket fejlesztő képzés nyújtása, széles látókörrel rendelkező hallgatók kibocsátása). Véleményem szerint a gyakorlati oktatás alacsonyabb színvonalú és kevésbé hangsúlyos az elméleti oktatással szemben. Kevésbé van lehetősége a diákoknak gyakorlati lehetőséget szerezni az egyetemi években. Úgy látom, hogy általános a bizonytalanság érzése a hallgatók körében jövőbeni munkaerőpiaci pozíciójukat, kilátásaikat illetően.

Demográfiai és általános jellemzők

A mintaválasztás a nemek PTE-n való megoszlásának tekintetében megfelelőnek bizonyult, hiszen a mintába kerültek nemek szerinti megoszlása 43,6% férfi és 56,4% nő. A 2008-as jelentkezési adatok szerint a nemek megoszlása 40% férfi, 60% nő – valószínűsíthető, hogy ez jó közelítést adja a 2006-ban felvettek arányának.² A mintába nappali alapképzésben résztvevők kerültek be (ennek oka, hogy a kérdés hétköznapokon folyt, a levelező képzések pedig többségben hét végén zajlanak). A szakok szerint is igen heterogénnek tekinthető a válaszadók csoportja, hiszen a 188 fő több mint 30 különböző szak között oszlik meg.

1 A kérdőívek lekérdezésében segítségemre voltak a PTE pedagógia alapszakos hallgatók.

2 OIG Hallgatói Adminisztrációs Iroda: A 2008-as jelentkezési adatok bemutatása. Internet: oig.pte.hu/files/tiny_mce/File/felveteli-2008/statisztikak/Jelentkezési-adatok-szoveges.ppt

A megkérdezett hallgatók 74,3%-a rögtön az érettségi után tanult tovább jelenlegi szakján, 12,8%-uk 1 évet, 7%-uk 2 évet, 5,9%-uk pedig 3 vagy több évet hagyott ki az érettségi után.

Az érettségi és a jelenlegi felsőfokú képzés megkezdése előtt eltelt időszakban azon hallgatók többsége, akik nem rögtön az érettségit követően kezdték meg jelenlegi tanulmányaikat, tanultak valamit, ez középfokú és felsőfokú tanulmányokat jelentett. Középfokú OKJ-s képzésben vett részt az évkihagyók 34,8%-a, felsőfokú OKJ-s képzésre járt 19,6%; (ezeket a képzéseket csaknem minden megkérdezett befejezte), főiskolára, egyetemre járt 21,7%-uk (közülük egy sem fejezte be felsőfokú tanulmányait); dolgozott 21,7% (többségben Magyarországon, de volt olyan is, aki külföldön szerzett munkatapasztalatokat).

A településtípusok között közel hasonlóan oszlanak meg a hallgatók: község 27,7%, város 33,2%, megyeszékhely 37%. Fővárosból csak 4 fő tanul a Pécsi Tudományegyetemen. A válaszadó hallgatók egynegyede pécsi lakos.

A vizsgált hallgatók 82,6%-a gimnáziumban érettségizett, vagyis még ma is jellemző, hogy a hallgatói bázis nagyobb arányban a gimnáziumokból rekrutálódik.

Szak- és intézményválasztás

A mintába került hallgatók jelentős többsége (85%) saját bevallása szerint azért jelentkezett arra a szakra, ahol jelenleg tanul, mert ez a terület érdekelte. További, ám jóval jelentéktelenebb befolyással bír, hogy úgy vélték a diákok, a választott szakterületen jók az elhelyezkedési esélyek Magyarországon (17,6%) és külföldön (13,9%) egyaránt. Itt már felfedezhető, bár nem túl nagy arányban, a szakválasztás racionális döntésen alapulása. Az intézmény választásában legnagyobb arányban a lakóhelyhez való közelség játszott szerepet, nem elhanyagolható az intézmény presztízse, s itt valamivel nagyobb szerep jut a szülők, tanárok javaslatának. Említésre méltó, hogy „néhány” hallgatót a más intézményben, szakon ért kudarc vezetett Pécsre.

A szak- és intézményválasztásukkal többségben elégedettek a megkérdezettek (64,5%), azonban vannak olyanok is, akik ha újra választanának, akkor nem úgy döntenének, ahogy 3 évvel ezelőtt. 13,7%-uk szerint hibás döntés volt, hogy a PTE-re a jelenlegi szakjára jelentkezett. A PTE-vel elégedett, de saját szakjával nem 9,8%-a a hallgatóknak, és szakjával elégedett, de másik intézményt választana 12%-uk.

Az elégedetleneknek (a megkérdezettek 35,5%-a) csaknem fele legnagyobb problémaként az oktatás színvonalát emelte ki. Igen hasonló arányban vannak, akik döntésük hibának ítéletét a rossz jövedelmi kilátásokkal okolják (12,8%), és akik úgy gondolják, hogy nem érdeklí őket a tanult szakterület (15,4%).

Oktatással való elégedettség

A vizsgált hallgatók az elméleti oktatás színvonalával nagy százalékban mutatnak magas fokú elégedettséget (55,9%), az inkább elégedettek csoportjába pedig a megkérdezettek 28,2%-a tartozik – tehát összességében a kérdezettek 84,1%-a elégedett ez elméleti oktatás színvonalával.

A gyakorlati oktatással való elégedettség már nem mutat ilyen megnyugtató képet – még a hallgatók szemében is jóval alatta marad az elméleti képzés színvonalának. A válaszolók alig több mint fele értékeli úgy gyakorlati képzését, hogy elégedett (35,8%) vagy inkább elégedett (20,3%) annak színvonalával.

Az oktatás gyakorlatorientáltságának mérőeszköze, hogy hány olyan kurzust végeznek el a hallgatók, amelyekben az elméleti tudás gyakorlati alkalmazására van lehetőségük. A hallgatók fele sem (48,9%) tudott arról beszámolni, hogy részt vett ilyen kurzuson, és még akiknek voltak is gyakorlati kurzusaik, azok alacsony számáról számoltak be. Több mint 55%-uk csak egy ilyen kurzust tudott említeni, 10%-uk „már” két ilyen kurzusról adott számot és alig valamivel több mint 30%-a a megkérdezett hallgatóknak számolt be 3 vagy annál több gyakorlati jellegű kurzusról összesen a 6 félév alatt.

A gyakorlati kurzusok száma persze csak egyik mutatója a gyakorlati oktatásnak, fontos tudni, hogy mennyire voltak ezek hasznosak. A vizsgált diákok csupán 16,5%-a szerint voltak a gyakorlati kurzusaik nagyon hasznosak, 40,9%-uk szerint hasznosak voltak, 26,1% a középútat választotta: „is-is”, 5,2%-uk véleménye szerint nem voltak túl hasznosak, és 11,3%-a a hallgatóknak egyáltalán nem tartotta hasznosnak a képzésében kínált gyakorlati kurzusokat. Ez igen csekély eredmény, főként annak fényében, hogy a Bologna-folyamat egyik legfőbb célkitűzése, hogy az alapképzések gyakorlatorientáltak legyenek, s így a munkaerőpiacon jól hasznosítható tudással felvértezve lépjenek ki a diákok az egyetemekről.

Szintén a gyakorlati oldalát közelíti az alapképzésnek, hogy van-e kötelező külső szakmai gyakorlata a diákoknak, hiszen valószínűleg a valódi munkaerőpiacon, valódi munkahelyen lehet elsajátítani a legjobban a szakterület gyakorlati oldalát. Ezzel szemben a megkérdezettek csupán 37,2%-ának volt kötelező külső szakmai gyakorlata, s átlagosan 42 órát töltöttek kötelezően külső gyakorlaton a hallgatók (igen nagy szórással, mert volt olyan, aki csak 1 óra és olyan is volt, aki több mint 100 óra külső gyakorlati munkaórát teljesített), a szakmai gyakorlatok mennyiségét kb. fele-fele arányban ítélték elegendőnek és kevésnek – bár utóbbi valamivel kevesebb. Habár úgy gondolják a válaszadók, hogy kevés a kötelező szakmai gyakorlat mennyisége, 63%-uk mégsem volt a kötelező gyakorlati időn felül szakmai gyakorlaton.

A kötelező gyakorlat szakmaisága a diákok szerint nem vagy nem minden esetben valósul meg: több mint tizedük úgy ítélte meg, hogy egyáltalán nem volt szakmai a gyakorlata, 55%-uk szerint a gyakorlaton végzett munka nem csak szakmai volt, és csak 34,5%-uk mondta, hogy valóban szakmai volt kötelező külső szakmai gyakorlatuk. Ez inkább a diákok rossz választásának tudható be, hiszen 85,7%-uk maga választotta gyakorlati helyét és nem az egyetem jelölte ki.

Szintén a képzés minőségét kívántam felmérni azokkal a kérdésekkel, melyek arra vonatkoztak, hogy képzésük milyen felkészítést nyújtott a továbbtanulás illetve a munkaerőpiaci kihívások tekintetében. A megkérdezett hallgatók többsége úgy véli, hogy a mester fokon való továbbtanulásra jobban felkészítette őket alapképzésük, mint a munkaerőpiaci követelményeire. Utóbbival kapcsolatban nagy azok hányada, akik szerint nem nagyon vagy egyáltalán nem volt megfelelő a képzés munkaerőpiaci felkészítő orientációja (csaknem fele a megkérdezetteknek).

Elvárások, jövőbeni tervek

A megkérdezett hallgatók többségének elvárása, hogy BA/BSc diplomájuk használható, gyakorlati tudást nyújtson, valamint sokan várják ettől azt is, hogy zökkenőmentes legyen belépésük a munkaerőpiacra. Ehhez kapcsolódóan a válaszadók legnagyobb többsége azért akar diplomát szerezni, hogy jól fizető álláshoz jusson, s „csak” második helyen

szerepel az, hogy azzal foglalkozhasson, ami érdekli. Csaknem harmadrésük az MA/MSc-re való belépőként tekint alapdiplomájára, és hasonló arányban várnak mély, elméleti ismereteket ettől a képzési szinttől. Az utóbbi két választ megjelölők azok, akik mester fokon szeretnének továbbtanulni.

A hallgatók nagyobb része (54,6%-a) nappali képzésben szeretné elvégezni a mester szakot Magyarországon, kisebb hányaduk (9,2%) külföldön szeretné tanulmányait folytatni mester szinten. Alig 20%-uk mondta, hogy dolgozni szeretne (Magyarországon vagy külföldön) és 13,5%-a a megkérdezetteknek munka mellett szeretné folytatni tanulmányait.

A továbbtanulni szándékozók nagy többsége (74,4%) a PTE-n tervezi megszerezni az MA/MSc diplomát, azonos területen, mint ahol jelenlegi alapképzésüket végzik. Azok, akik nem a pécsi egyetemen szeretnék elvégezni a mester szakot, általában valamelyik fővárosi egyetemet jelölték meg jövőbeni képzésük helyszínéül.

A válaszoló diákok 85,3%-a tájékozódott a jövőbeni lehetőségeiről valamilyen formában. Általában oktatóiktól, a médiából és az évfolyamtársaiktól szereztek információt jövőbeni lehetőségeikről. Az egyetem által szervezett és működtetett munkaerőpiaci fórumok nem túl népszerűek a kérdezett diákok körében, a karrieriroda és az állásbörze szolgáltatásait alig néhányan vették igénybe.

A megkérdezettek többsége (72,3%) olyan munkát is elvállalna, amihez a megszerzendő alapdiplománál alacsonyabb végzettség is elég lenne. Ez mutathatja a munkaerőpiac telítettségi fokát a hallgatók szemével. A munkába álláskor minimálisan elvárt nettó fizetések rendkívül nagy szóródást mutatnak (50 000–400 000 Ft-ig terjed), átlagosan 125 375 Ft nettó bérért vállalnának el egy munkát az alapképzés megszerzése után. Az elvárt jövedelmet tekintve igen optimistának tekinthetők a hallgatók, azonban az elhelyezkedési lehetőségeket illetően már kevésbé optimista képet kapunk, a válaszadóknak csupán 63,4%-a gondolja úgy, hogy alapdiplomája megszerzése után el tud helyezkedni. Ennél „finomabb” mutató az, amely azt vizsgálja, hogy a hallgatók mekkora esélyt látnak arra, hogy a végzettségüknek megfelelő munkát találjanak. A hallgatóknak mindössze 8,7%-a gondolja úgy, hogy biztosan, el tud helyezkedni a megszerzett alapdiplomával, s több mint 20%-uk erre nem lát esélyt.

A válaszadó diákok 82,6%-a jelenlegi szakmájában szeretne elhelyezkedni, ami egyben azt is jelenti, hogy szakválasztásuk szubjektív megközelítésből helyesnek mondható. Relatív kevés körükben a szakterületből való kiábrándulás miatti potenciális pályaelhagyók aránya.

Munkavállalással kapcsolatos attitűdök

Attitűdkérdéseim főként optimista állításokat tartalmaznak a jövőbeni munkaerőpiaci kilátásokra vonatkozóan. Azzal az állítással, hogy a BA/BsC végzettséggel könnyű jó munkát találni, a megkérdezetteknek csak negyede ért egyet, közülük is minimális azok aránya, akik teljes mértékben egyetértenek ezzel az állítással. A következő állítás az volt, hogy nincs különbség a bachelor és a master végzettség között, a kérdezettek 77%-a egyáltalán nem ért egyet, és 10% alatti azok aránya, akik valamelyest vagy teljes mértékben egyetértenek. A BA/BSc végzettséggel rendelkezők munkaerőpiaci esélyeit a válaszadó hallgatók alig több mint negyede értékeli pozitívan. Ugyanez a saját szakterületükre vonatkozóan már pozitívabb megítélést mutat, hiszen a kérdezettek csaknem fele (inkább

egyetért és teljes mértékben egyetért) úgy látja, hogy saját szakterületén nagyon jó esélyei vannak egy BA/BSc végzettséggel rendelkezőnek. A saját szakma EU-ban való versenyképességének megítélésében szintén pozitív eredményeket kaptam. A válaszolók 40%-a teljes mértékben egyetért azzal az állítással, hogy szakmája versenyképes az Európai Unióban, és szintén 40% azok aránya, akik inkább egyetértenek. Jóval alacsonyabb arányban vannak azok, akik szerint a munkáltatók ismerik az alapidiplomát (4,5% a teljes mértékben egyetért és 20,8% az inkább egyetért válaszok aránya). Hasonlóan alacsony, bár valamivel magasabb azok aránya, akik úgy vélik, hogy sok olyan munkahely van itthon, amelynek betöltésére megfelelő az alapidiploma (7,1% azok aránya, akik teljes mértékben egyetértenek, és 30%-nyian vannak, akik inkább egyetértenek ezzel az állítással). Jelenlegi BA/BSc szakon megszerezhető tudás hasznosíthatóságát illetően meglepően pozitív eredményt kaptam. A kérdezettek „csupán” 12,3%-a szerint egyáltalán nem alkalmas a szakján megszerezhető tudás arra, hogy a szakterületén megállja a helyét, 24% kevésbé tartja alkalmasnak ezt a tudást a helytállásra. A válaszadók többsége azt gondolja, hogy a sikeresség záloga a mester szak elvégzése (51,9%). A gyakorlati tapasztalatok megszerzésének fontosságával szinte minden megkérdezett tisztában van (78,6% teljes mértékben egyetért azzal, hogy a jó munkahely elnyeréséhez fontos a gyakorlati tapasztalatok megszerzése, és 18,2% pedig inkább egyetért ezzel). Jóval szűkebb az a csoport, aki szerint külföldi tapasztalatok szükségesek a jó állás megszerzéséhez (27,4% teljes mértékben egyetért). Igen magasnak mondható azok aránya, akik úgy látják, hogy külföldön könnyebb jó munkát találni. A megkérdezetteknek csaknem fele (45,7%) teljes mértékben egyetért ezzel az állítással.

Következtetések

Az a feltételezés, mely szerint a hallgatók szakválasztása kevésbé racionális munkaerőpiaci szempontból, igazoltnak tekinthető, ugyanis a megkérdezettek szinte kizárólag az érdeklődési területüknek megfelelően választották alapszakjukat, s elenyésző számban vettek figyelembe jövőbeni elhelyezkedési és jövedelemszerzési szempontokat.

Feltevésém szerint, a hallgatók nagy többsége valóban nem kíván kilépni a munkaerőpiacra az alapidiploma megszerzése után, hanem tovább szeretne tanulni mesterképzésben. Valószínűleg ennek az lehet az oka, hogy úgy látják, a munkaerőpiac nem értékeli az alapidiplomát, ezért mester diplomát szándékoznak szerezni a munkaerőpiacra való kilépés előtt.

A megkérdezett hallgatók válaszai azt mutatják, hogy olyan alapvető képességeket és kompetenciákat nem sajátítanak el a hallgatók képzésük során, melyek a munkaerőpiacon elengedhetetlenek a boldoguláshoz (pl. idegen nyelv, számítástechnikai kompetencia). Ez a tény bizonyítja azon hipotézisem, miszerint az egyetemi reformok nem váltották be azt a reményt, hogy felkészítik a hallgatókat a munkaerőpiacra. Ezt bizonyítja a képzések gyakorlatorientáltságának hiánya is.

Sajnos beigazolódott az a feltételezés is, hogy a gyakorlati oktatás színvonala elmarad az elméleti oktatás színvonalával szemben, valamint nem valósult meg az a bolognai dokumentumokban lefektetett követelmény sem, hogy a BA/BSc képzéseknek gyakorlatorientálnak kell lennie.

Marton Melinda